

En tidlig Grønlandsk „Nationalist“

af Finn Gad

Når man er ude med „syvtallet“ og roder i arkivernes bunker, hvoriblandt der er adskilligt administrativt „affald“, får man stort og småt på krogen. Til tider kan det være veritable godbidder, til andre tider kun laser, pjalter og løsevne stumper, der ikke er til nogen verdens nytte. Afdøde pastor Ostermann fik ofte god fangst, men rodede ikke altid nok med sit syvtal. Godbidderne udmøntede han i en række artikler, efterhånden med fællestitlen „Fra arkivernes gemmer“. De fandt plads i Det grøn. Selsk.s årsskrifter. Her havde han i 1937-årsskriftet (ss. 84–94) en artikel med titlen „En grønlandsk kunstner i Trondhjem“. Den handlede om købmand Christopher Carl Dalagers søn Matthias Ferslev Dalager.

I forbindelse med sine mangfoldige slægtshistoriske studier havde Ostermann blandt andet beskæftiget sig med slægten Dalager, hvorom han skrev en længere redegørelse, trykt i Personalhistorisk Tidsskrift, 6. række VI, s. 4–21. Der omtaler han også Matthias Ferslev Dalager. Det efterfølgende hæfter sig delvis på disse to artikler, hvorfra mere biografisk stof kan hentes, ud over det her behandlede emne.

I sit ægteskab med den „virkelige“ grønlanderinde Juliane Marie fik købmand ved Ritenbenk (Sarqaq) Christopher Carl Dalager (1726–1799) først på året 1769 en søn, nummer 5 i rækken af sønner. Han blev døbt Matthias Ferslev Dalager. (Mellemnavnet Ferslev staves forskelligt: Fersleff, Ferslew, Ferslev og endelig Fersløv, således som Matthias underskrev sig). Ostermann gennemgår hans historie i ovennævnte artikel, men forbigår en ganske interessant periode (1792–96) i Matthias' liv, eller også har han ikke været opmærksom på brevmaterialet desangående. Det skal dog straks bemærkes, at materialet skal stykkes sammen fra flere arkivgrupper; men det er jo så ofte betingelsen for at kunne fremlægge et „sagsforløb“. Ostermann tangerer dog lige netop korrespondancen, men så heller ikke mere (s. 86 f. i GSAA 1937).

Sådan set har den korrespondance, der udfoldede sig i årene 1792–96 ingen direkte forbindelse med Matthias Dalagers udvikling som kunstner. Den har derimod interesse i en helt anden forbindelse, som Ostermann ikke havde, og vel heller ikke kunne have blikket åbent for. Korrespondancen giver nemlig ud-

tryk for reaktionerne hos et menneske i en kulturel marginalposition. Det er derfor værd at gøre rede for forløbet. Men først nogle enkelte baggrundsdata.

1771 blev C. C. Dalager forflyttet til Jakobshavn, altså i Matthias' andet leveår. Som han voksede til, fik samme Matthias almindelig skoleundervisning af viceprovst Sverdrup og dennes hjælpepræst Chr. Gjerløff. Sverdrup rådede til videre skolegang for drengen i Danmark. Sandsynligvis samtidig med at faderen og familien flyttede til det ny-anlagte Klokkerhuk hvalfangststation 1781, blev Matthias sendt til slægtninge i Helsingør. Han blev indlogeret hos den da 42-årige postdirektør og generalkonsul Isak Gløerfeldt, der var gift med Frederica Louise Fersleff, niece til C. C. Dalager. Her viste med tiden Matthias udprægede kunstneriske evner. Han blev taget ud af skolen og formentlig 1789/90 optaget på Kunstakademiet i København. (Alt dette berør fortrinsvis på Ostermanns oplysninger).

Den 4. august 1792 skrev købmand Dalager til direktionen for KGH: „Een af mine Sønner Navnlig Matthias Ferslew D: som fra Barndom har Væred i Fædrene Landet, og nu i Nogle Aar Elev ved Konst accademied. hvor han med Fliid. haver Studered. Tegne og Maler Konsten. har i aar besøgt os hans Gamle Forældre her i Landet. — Efter alles Tilstaaelse haver han Et Herlig Genie. til det Han har Applicered Sig til hvilked og Hans arbeide i den korte tiid han haver opholdt Sig her i Landet udviiser. Ved et Skielderi som han har forfærdiged, og Skiænked til Sions Kirke i Jacobshavn som er hans Føede Stæd

(sic). Men da de Menniske Venner som i 17 (sic) aar i Fædrene Landet haver opholdt. og understøttet Ham Ere bort døde og Nogle ved Forandred Lykkes tilstandjkke længere. kan Give ham den behøvende hielp. til Hans Underholdning i Kiøbenhavn. og min Egen Fattige Formue ikke heller Er i Stand til at Fremhielp ham —“ ansøger købmand Dalager direktionen om at træde hjælpende til.¹

Den da 23-årige Matthias må altså være taget op med forårsskibet til Klokkerhuk og Jakobshavn. Dalager-familiens slægtninge og venner i Helsingør havde af forskellige grunde måttet inddrage hans understøttelse. Da Matthias formentlig ikke havde vist udprægede anlæg for handelsvejen, har han sandsynligvis over for faderen måttet bevise, at han virkelig havde evner som maler og tegner. Det „Skielderi“, som Matthias skænkede Jakobshavn kirke, var formodentlig tilstrækkeligt.² Omtrent samtidig med faderens brev tog Matthias tilbage til København.

Direktionen modtog — efter notatet på brevet — købmand Dalagers ansøgning 30/11 1792. Han havde ansøgt om direkte understøttelse, eventuelt udredet af det nordre inspektorats hjælpekasse, subsidiært om ansættelse af sønnen i Handelens tjeneste, helst ved hvalfangsten i Grønland og i nærheden af Klokkerhuk, så Matthias kunne blive undervist af brødrene, der alle var beskæftiget ved denne fangst.

Det fremgår af en skrivelse fra KGH's direktion, at man straks har taget denne sag op og indkaldt Matthias Dalager til en nærmere samtale. Man havde oprindelig tænkt sig at give ham

en understøttelse på 50 rd. årlig, men ville gerne yde ham mere, dersom han ikke kunne skaffe sig indtægter ved undervisning eller lignende. „Men man havde den Ubehagelighed, saavel ved denne Leylighed, som ved underhaanden indhentedede Efterretninger at komme i Erfaring om, at det ikke var den unge Dalager ret om at gjøre at uddyrke sin Konst, og at han for os reent ud erklærede, at han ikke med mindre end 200 rd. aarlig var i Stand til at opholde sig her i Byen.“ Herefter havde direktionen opgivet sin første tanke og ville heller ikke ansætte ham som assistent, da man „anseer Dalager at mangle baade stadighed og Bequemhed“ til at bestride et arbejde, der krævede en vis regnskabsmæssig kyndighed. Man oversendte derfor 1793, 8/2, den hele sag til Kommissionen af 1788 til dens nærmere resolution.³

Herefter meddelte Kommissionen købmand Dalager, at man ikke kunne antage sønnen ved Handelen, og at han selv havde erklæret ikke at kunne være tjent med den tiltænkte understøttelse på 50 rd. årlig.⁴ Ikke desto mindre bad købmand Dalager i en skrivelse til inspektør B. J. Schultz denne om at rekommandere Matthias for direktionen, så det unge menneske kunne blive ansat f. eks. under Umánaq's købmands opsigst og oplæring. Har han haft en fornemmelse af, at handelsdirektionens afslag om ansættelse havde sin egentlige begrundelse i det, som Ostermann antyder (p. 87 i ovennævnte artikel), at „man i forvejen saa med nogen ængstelse paa det Dalagerske dynasti; man har ikke gerne set dette yderligere øget“? Det er rigtigt, at der havde været og

stadig var kontroverser med købmand Dalager og hans sønner, især i forholdet til de nærmeste naboer blandt koloni- og hvalfangststationslederne. Men værre var disse forhold dog ikke end så mange andre i fortidens Grønland. Ostermanns antydning kan ikke underbygges ved noget dokumentarisk materiale.

C. C. Dalagers fornyede ansøgning af 21/8 1793 var usædvanligt beskedent udformet, sammenlignet med hans talrige skrivelser i øvrigt. Han var almindeligvis snart brovtende, snart sarkastisk, ofte stærkt kritiserende og alle andre nedvurderende. Altid var han ordrig – også i denne ansøgning. I ordflommen slap en kort, mindre heldig karakteristik af sønnens handelsmæssige kvalifikationer med: „Han skriver og Regner Taaletigt“ – altså nogenlunde acceptabelt. Dette har formodentlig underbygget direktionens skepsis over for ansættelsen af Matthias ved Handelen. Ansøgningen sendte inspektør Schultz videre til direktionen med sin anbefaling.⁵

Inden denne fornyede ansøgning kom direktionen i hænde, havde Matthias Dalager foretaget en helt ny aktion over for Kommissionen af 1788, 19/8 1793, altså omtrent samtidig med at faderen daterede sin skrivelse til inspektør Schultz, men med Atlanten imellem. Matthias Dalager indsendte et personligt hvalfangstprojekt.⁶ Det var efter ordlyden en ren skitse, uden nogen som helst økonomisk garanti end sige kalkule over rentabiliteten. Der var end ikke forelagt nogen fastere plan over projektets organisation. Det interessante ved forslaget er da heller ikke dette i sig selv, men de begrundelser, hans skrivelse

hovedsagelig består af. Tonen, hvori skrivelserne var holdt, var – datidens kommunikationsformer taget i betragtning – temmelig uforskammet og lidet egnet til at befordre hans sag.

Det er muligt, at denne tone var foranlediget af ophidselse i forbindelse med en åbenbar misforståelse af direktionens argumentation over for ham, da han havde samtaler med direktør Hartvig Marcus Frisch. Efter Matthias Dalagers indledende bemærkninger i hvalfangstforslaget skulle direktøren have fastholdt, at KGH principelt ikke ville ansætte nogen grønlander i Handelens tjeneste, og at heller ikke Matthias Dalager, der dog var halvt dansk, kunne blive antaget „allene fordi man er en Indfødt Grønlander; men Grønlanderne ere og Mennesker, der baade har Tænke Kraft og følsomhed, ja ligesaa nyttige Borgere i sin Virke Kreds, som deres Brødre paa andre Stæder, den grønlandske Nation bør derfor ej meere udelukkes fra at være deelagtig i en Kongelig Naades erholdelse, endsom Andre, eller hælst da Hans Majestet af dette Land Aarlig indhenter hvad de ved deres Vindskibelighed og bestræbelse kan til vejebringe. Altsaa intet Naturligere og billigere endsom det: At Landets Børn bør Æde Landets Fedme.“ Direktionen havde slet ingen myndighed til at nægte grønlandere ansættelse, mente han.

„Jeg attraaer og intet heller ønsker, end som at komme til mit Fødeland, hvor endeel af mine Slægt og Venner ere; men at leve af deres Naade og Barmhertighed /: saa at sige :/ eller at undergive mig til Ordinair arbejde som derover kan Gives, kan en hver Fornuftig

bedømmende indsee, ieg ikke kan beqvemme mig til, saa meget meere, da ieg dertil ikke har anvendt den forbigangne Tid.“

Der kan ikke herske tvivl om, at Matthias Dalager har misforstået direktør Frisch. Han kan ikke have formet sine udtalelser så skarpt, som Dalager stiller dem op. Der var jo på det tidspunkt allerede ansat en del grønlandere i Handelens tjeneste. Adskillige af dem var „blandinger“ (som de dengang betegnedes, uden diskriminerende undertone), således som Matthias og hans brødre var det. Tre af disse brødre var i tjeneste ved hvalfangsten. Situationen har nu nok været den, at det for direktør Frisch har været forbundet med noget besvær at få samtalerne med Matthias Dalager afsluttet, og så er der faldet et par ord om de principielle bestemmelser i instruksen af 1782: „Ingen Grønlander, som allerede er, eller kan haabes at blive nogenlunde duelig Forhverver, bør antages i fast Tieneste ved Handelen.“⁷ I en stemning af forurettelse har den nok noget hidsige Matthias bidt sig mere fast i disse udtalelser, end der var berettigelse til. Han overså imidlertid ved den sidste udtalelse i sin skrivelse – at han ikke ville undergive sig „til Ordinair arbejde“ – at han anså sig for „finere“, og at han ingen uddannelse forud havde, hverken i koloniarbejde eller ved hvalfangsten.

I skrivelsen fortsatte han derefter: „Ethvert Menneske er Tilladt paa en anstændig Maade at søge sit leve brød hvor han finder det best beqvemt, og overeenstemmende med den Evne og Virkelyst hvoraf man er besælet, altsaa

har ieg af Naturlig drift udvalgt mit Fødeland dertil." Dette er en noget summarisk og, i hvert fald, ensidig gentagelse af datidens frihedsfilosofi, men formentlig typisk for et individ i en kulturel marginalposition, når vedkommende føler sig trængt op i en krog på grund af sin afstamning. De ydre kriterier kommer til at få overvægten i overvejelserne og i argumentationen.

Dette i egentligste forstand udadvendte gør sig gældende videre i det projekt til en hvalfangst, som han derefter forelagde. Kort og godt: han ville købe sig et skib, udruste det og tage på hvalfangst ved Grønland med det, bygge sig de nødvendige faciliteter et eller andet sted i land, og hvis fangsten gav godt udbytte, ville han vende tilbage til København, afsætte fangsten bedst muligt, hvor han lystede, uden forpligtelser over for KGH eller andre, undtagen kongen, hvem han ville betale en rimelig afgift, dersom det blev forlangt. Han ville ikke genere den danske hvalfangst eller ligge de danske etablissementer til nogen som helst byrde. Han vidste, at der var rigeligt med hvaler, og at kolonisterne ikke kunne overkomme at fange dem alle. Der gik derfor adskillige værdier tabt. Dem ville han tage sig af. Et så nyttigt forehavende som det, han foreslog, fortjente faktisk præmie.

Derpå fulgte atter en principiel betragtning: „Havet er en Levning af det første Fællesskab, altsaa tilfælles for alle Mennesker ingen undtagen“, hvilket må være en travesti af det gammelkendte princip om „Havenes frihed“. Han afslørede desuden sine noget tågede begreber om kapitalforhold, således som

tidligere hans løse forhold til penge og penges værdi. Uden at uddybe sit hvalfangstforslag nærmere eller fremlægge det økonomiske grundlag, ud over at han ville *købe sig* et skib og proviantere og udstyre det *for egen regning*, men intet om hvorfra han skulle skaffe den fornødne kapital, afsluttede han sin skrivelse med i fire spørgsmål at gentage sine påstande om frihed og sit forslag, underforstået at han nok gad se dem negativt besvaret.

Det egentlig interessante ved hans skrivelse er imidlertid, at det formentlig er første gang, der anslås nationalistiske strenge fra grønlandsk side, i hvert fald skriftligt. I 1792 skrev købmand C. C. Dalager (citatet er omskrevet til nutidens dansk for at forebygge mistydning): „På mødrene side er Matthias en indfødt grønlænder, og den første, der måske kunne gøre dette fattige og lidet agtede folk nogen ære og vise, at grønlænderne lige så vel som andre folk kan have talent og åndsevner. Gud skal vide, at det ville være nedslående for mig at tænke på, om dette unge, håbefulde menneske skulle begrave både geni og talent ved siden af sine forældres støv her i dette ulykkelige land.“¹

Dette citat viser, at familien ved Klokkehuk ventede noget særdeles af Matthias, således som man havde gjort det allerede ved at sende ham til videre uddannelse i Danmark i 1781. Den helsingørske familie stillede sig måske efterhånden mindre forventningsfuld. Faderen understregede i 1792 Matthias' grønlandske afstamning og stemte sine forventninger i en speciel tonart. Det tyder på, at Matthias i den retning var

påvirket af faderen. Der er ingen tvivl om, at Matthias fra sit tolvte år har skullet hævde sig på så at sige dobbelt baggrund. Det var store byrder at lægge på en dreng i den alder i det ham vildt fremmede helsingørske milieu. Sikkert fra begyndelsen blev han sig sin grønlandske afstamning bevidst, og den blev stillet op, om ikke som en modsætning, så dog som noget særligt over for hans danske jævnaldrende.

Nu er det tvivlsomt at tale om nationalisme og national bevidsthed i 1700-tallets slutning. Når man dengang talte om „nationer“, anlagde man som regel sproglige eller faglige afgrænsninger. Man kunne f. eks. tale om *den jyske nation* eller *den medicinske nation*. Mod-sætningen: dansk sprog over for tysk sprog i 1700-tallet er velkendt, uden at man derfor kan tale om dansk nationalisme i samtiden. „*Vores danske skibe*“ sagde en *norsk*født assistent i Grønland i 1790'erne.

Retligt set var „blandinger“ i Grønland i 1700-tallets slutning delvis betragtet som grønlandere, og altså ikke under „dansk ret“. I instruksen af 1782 var der imidlertid en række særbestemmelser vedrørende dem, alle begrundet i det økonomiske ansvar, KGH fik pådraget ved fædrenes forhold. Der var ingen tvivl om, at de frit kunne komme til og forlade Grønland, forblive der eller rejse derfra. Den samme ret havde faktisk enhver grønlander. De danske derimod kunne kun komme dertil og derfra efter indhentet tilladelse, eller ved udsendelse eller hjemkaldelse. Rejste „virkelige“ grønlandere eller „blandinger“ fra Grønland og på en eller anden måde

kom til Danmark eller Norge, blev de automatisk betragtet som danske statsborgere. Det var således kun i Grønland, der retligt set var tale om grønlandere. Derfor havde det slet ingen relevans, at Matthias Dalager i forbindelse med ansøgningen om ansættelse eller hvalfangstprojektet så stærkt understregede sin grønlandske herkomst. Det af ham nævnte „principium“ havde han som sagt ganske misforstået.

Der er altså udelukkende en følelsesmæssig baggrund for de argumenter, Matthias Dalager anvender over for dette misforståede princip. Det følelsesmæssige udtrykkes ved begreber: „Grønlanderne ere og Mennesker, der baade har Tænke Kraft og følsomhed“ og senere (jvnf. nedenfor), at han ikke har glemt sit modersmål eller grønlandsk sæd og skik. Han føler og fornemmer disse begreber lige som modsætningsvis, noget der skal hævdes. Heraf aggressiviteten med nationalistisk præg. Han er ikke for ingen ting søn af C. C. Dalager, som for øvrigt var af „lollandsk nation“, hvilket ingen sinde gjorde ham til lollandsk lokalpatriot eller lollandsk „nationalist“. Det er nok snarere hans skæbne i Grønland, der har gjort ham aggressiv, jævnfør fortsættelsen af citatet ovenfor.¹

Der er et væsentligt element i Matthias Dalagers skriftlige aktioner og reaktioner, der bevirker, at betegnelsen af ham som „nationalist“ må sættes i gåseøjne. Han viser tilsyneladende ingen solidaritet med sine „landsmænd“, føler sig ikke klart lige med dem, snarere dem overlegen. Der er antydninger af, at han har været umådelig egocentrisk. Dette

sidste menes at være såre typisk for personer i en kulturel marginalposition.

Med Matthias' luftkastel af et hvalfangstprojekt gik det, som man kunne forvente. Det var stilet til Kommissionen af 1788, der måtte henvise til plakaten af 13. oktober 1784 og svare, at det, som var tilladt andre af kongens undersåtter, var også tilladt ham; men yderligere friheder for hans særlige person kunne man ikke yde ham.⁸ Dette ville sige, at han frit kunne tage tilbage til Grønland og drive hvalfangst som grønlænder på grønlandske vilkår, eller han kunne for egen regning og risiko og med de friheder og præmier, der var stillet i udsigt, etablere en hvalfangst ud for de grønlandske kyster som andre af kongens undersåtter, der ikke var bosat i Grønland og således ikke kunne etablere sig i land.

Kommissionen gik ikke med ét ord ind på Matthias Dalagers „nationalistiske“ argumentation. Den har ganske simpelt ikke haft forudsætninger for overhovedet at forstå hans påstande. Da det følelsesmæssige i argumenterne ingenting sagde kommissionens medlemmer, anså de dem for irrelevante og måtte derefter betragte Matthias Dalager som en almindelig undersåt af den danske konge og derfor underkastet de vilkår, som herskede i den danske helstat under de gældende love og anordninger – så længe han opholdt sig i Danmark og ville etablere sig med udgangspunkt her. Tog han tilbage til Grønland, kunne han *retligt* betragtet som grønlænder gøre det frit, men måtte så underkaste sig de vilkår, som herskede der. Hvor vidt han *følte* sig som grønlænder eller ej, kom

slet ikke sagen ved. Således har kommissionen antagelig tænkt.

Kommissionens svar til Matthias Dalager er dateret 5. september 1793. Mellem denne dato og 8. november samme år må inspektør Schultz' skrivelse med C. C. Dalagers fornyede ansøgning være ankommet. Det ser ud til, at faderen samtidig har sat sønnen på plads og bedt ham om selv at indsende en ansøgning påny om antagelse ved Handelen som assistent. „Min Fader siger end videre: at han Aldrig Forestiller sig, at Directionen nægter mig at faae en saadan Handels betiening derover, saameget heller, da han i en saa lang Tid har Tient under den Kongl: Handel.“ Faderen havde også henvist til de andre sønners ansættelse. Ved at anføre dette i sin ansøgning dementerede Matthias Dalager faktisk sine tidligere påstande om direktionens „Principium“. Matthias' brødre var jo nøjagtig lige så meget grønlændere som han. Sandsynligvis foranlediget af faderens brev holdt Matthias sin egen ansøgning 8/11 1793 i meget ydmyge vendinger.⁹

November gik uden svar fra Kommissionen; december med – og så blev Matthias Dalager åbenbart utålmodig. Den 3. januar 1794 indsendte han påny en ansøgning.¹⁰ „Commissionen og Administrationen har vel taget den Beslutning at nægte en Infød Grønlender al adgang til Handels Betients Plads. Grunden til dette tagne Principium kan ieg ikke indsee.“ Han resumerer administrationens opfattelse med, at en indfødt grønlænder opdraget i Grønland ikke kan gøre sig noget begreb om betroet gods, hvorfor der skal aflægges regn-

skab, ej heller om fornuftig økonomi. Når nu en grønlænder er opdraget i Danmark, underforstået: til bevidsthed om de nævnte forhold, må han eo ipso være „frem for nogen anden lands Mand Velskikket“. Han har ikke glemt sit modersmål eller grønlandsk sæd og skik og mener stadig at have sine landsmænds fortrolighed.

Det er tydeligt, at Matthias Dalager ikke skarpt afgrænser sig „nationalt“; han anvender ikke udtrykket *landsmand* entydigt, men snart begrænset til *grønlændere*, snart om andre danske. Et typisk udtryk for hans dobbeltstilling. I øvrigt er det, som om han kører videre i sit eget spor, med delvis misforståede og fordrejede stumper af direktionens udtalelser, som han nu uden føje udvider til også at være Kommissionens „principium“. Alt dette til trods for, at han selv som ovenfor nævnt havde taget grunden bort under hele denne argumentation. Mærkelig ophidset er han, og i den tilstand glemte han ganske at gøre realistisk rede for, med hvilke kvalifikationer han søgte ansættelse og dokumenterede dem. Det var egentlig *ydre* kriterier, han heftede sig ved. Og så var der højst sandsynlig ingen som helst grund til den megen postyr. Hans sag var oversendt, som det viste sig, til den administrerende direktion for KGH.

Tværtimod at slå hånden helt af Matthias Dalager efter denne salut af 3/1 1794 må direktionen have meddelt ham, antagelig mundtlig, at den på baggrund af faderens ansøgning 21/8 1793 og inspektør Schultz' anbefaling tilbød ham ansættelse som håndskriver hos inspektøren – for der at prøve hans mulige

kvalifikationer med henblik på en senere ansættelse som assistent.¹¹

Pludselig sadlede Matthias Dalager om. Han meddelte direktionen 28/4 1794, at han ikke kunne modtage dennes „gode Tilbud“ om ansættelse i Grønland nu, men bad om, at dette tilbud måtte stå ham åbent til følgende eller senere år. Derimod anmodede han om, „at han maatte forundes den før tiltænkte Understøttelse af 50 rd. aarlig“. Han „øynyr bedre Udsigter for sig som Kunstner“.¹²

Direktionen resolverede allerede en uge efter, at man tog Matthias' skrivelse til efterretning og søgte understøttelsen bevilget.¹² Matthias Dalager må have haft stærkt behov for disse penge, og direktionen må have været klar over det. Den lod nemlig, før bevillingen forelå, udbetale 25 rd. til ham for perioden 1/1–30/6 1794. Først den 26/8 s. å. skrev direktionen om sagens forløb til Kommissionen, der først i slutningen af marts året efter bevilgede understøttelsen.¹¹ Der foreligger intet om, hvad der fik Matthias Dalager til at sluge denne kamel.

Det er muligt, at 3. direktør i administrationen af KGH, Hans Leganger Wexelsen, har været formidleren i denne sag. Han havde siden 1780 (med enkelte afbrydelser) haft ansættelser i tilknytning til administrationen af Grønland. 1790 var han blevet optaget i direktionen af KGH, og 1793 var han blevet medlem af Kommissionen af 1788. Wexelsen var i hvert fald senere såre aktiv til Matthias Dalagers fordel, og optrådte altså som et personligt dementi af Matthias Dalagers påstande om administrationen.

Den pludselige beslutning 28. april 1794 lader ane, at det ikke var kunsten alene, der fik Matthias til at opgive ansættelsestilbuddet, der kunne bringe ham til Grønland, hvorefter han havde udtrykt så stærk en længsel. Denne længsel var som blæst bort. Hans behov for kontanter tyder også på, at han stræbte efter at kunne dokumentere et sikkert levebrød, i hvert fald foreløbig. Han har sandsynligvis gået på frierfødde. Hvorom alting er, så blev han i maj 1795 viet til en ung københavnsk pige.

Året efter (5/7 1796) meddelte Matthias Dalager, at han var antaget som „Lærer i Tegnekonsten“ ved Trondheim realskole. Men for at kunne rejse dertil med familie og alt sit habengut anmodede han direktionen om et lån på 200 rd. (En sum af den runde størrelse synes at være stående i hans bevidsthed). Lånet skulle gives på faderens konto hos Handelen. Det blev bevilget af direktionen på faderens vegne.¹³

Af et brev 20/9 1796 fra købmand C. C. Dalager til inspektør Schultz fremgår det, at „sekretær Wexelsen“ havde skaffet Matthias stillingen i Trondheim.¹⁴ Dermed var situationen afklaret for hans vedkommende – foreløbig. Hvordan Matthias' eksistens i Norge formede sig, fortæller Ostermann fyldigt om i sin artikel i Det grønlandske Selskabs årsskrift.

Administrationens behandling af denne sag viser med al ønskelig tydelighed konfliktfladerne mellem den og en noget aggressiv individualitet i en kulturel marginalposition. Der kan ikke herske tvivl om, at administrationen strakte sig vidt i forholdet til Matthias Dalager.

Den havde sine berettigede tvivl om hans kvalifikationer til ansættelse i Handelen. Faderen var selv med til at underbygge denne tvivl. Desuden havde samme fader for en del skylden for sønnens ophidsede reaktioner på en slags nationalistisk basis, ved at bebyrde ham med så stærke forventninger til hans fremtid netop i hans egenskab af halvvejs grønlander. Med hensyn til understøttelsen havde administrationen et vægtigt hensyn at tage til alle de andre børn af så vel kolonibestyrere som assistenter, hvoriblandt flere var „blandinger“. Det kunne blive en bekostelig affære, hvis man slækkede for meget på snørelidsen om pengepungen. Men hele dette uddannelsesproblem og dets økonomiske vedhæng er en helt anden historie.

Matthias Dalager på sin side havde ikke lettet forholdet ved sin aggressivitet. Det skal ikke diskuteres, om hans opfattelse af sig selv som grønlander var ægte eller ej. Det er påvist, at faderen for en del har påvirket sønnen. Det skal heller ikke drøftes, om Matthias har villet bruge sin afstamning som en slags løftestang for sin egen personlige fordel eller ej. Det er nok at slå fast, at han i årene 1792–94 omtalte sig selv som grønlander og til tider afgrænsede sig over for i hvert fald sine jævnaldrende i Danmark; men samtidig anså han sig som jævnbyrdig borger blandt andre borgere i den dansk-norske helstat. Der er antydninger hos Ostermann (i hans ofte nævnte artikel) af, at Matthias Dalager fortsat har befundet sig i denne marginalposition helt til sine sidste ulykkelige dage.

Noter og henvisninger.

(Det bemærkes, at den originale ortografi og interpunktion i citater er bibeholdt her, også delvis i teksten).

1. *RA*: KGH, Grønl. Br. 1792/93, læg Arveprinsens Eyland 1792, skr. fra kbmnd. C. C. Dalager til KGHdir., u. d. men sandsynlig 4/8 noteret modtaget ved KGH 30/11 s. å. Citatet fra brevets s. 11. Senere skriver Dalager: „Han er Een Jndfødt Grønlændere. Paa hans Moeders Siide, og den første der kunde Maaskee Giøre denne fattige og foragtede Nation Nogen Ære og Viise at Grønlenderne Endog, kan have Talent og Siæle Ævne. saavel som andre Nationer. --- /: Gud veed :/ Det ville meged Krænke mig, om dette unge haabefulde Menniske Skulle her i dette Fatale Land Ned Grave Baade Genie og Talent ved Siden af hans Forældres Støv, hvilke haver havt saa liden Lykke i Verden. Endskiøndt Natuuren haver Troed, at Vi kunde væred dannede til noget bædre i i Værden. Men vores skiæbne har Slet ikke Troed det!!!“
2. Dette „Skielderi“ er muligvis det maleri af Kristi himmelfart, der omtales i MoG 60, p. 196, under gennemgangen af Jakobshavn kirkes indre: „Et ovalt Maleri fra omtrent samme Tid (d. v. s. 1785), forestillende Himmelfarten, uvist hvorfra, hænger i Forhallen.“ Der foreligger på indeværende tidspunkt (30/1 1975) intet nærmere om dette; men en undersøgelse er sat i gang for muligvis at få forbindelsen mellem maleriet og Matthias Ferslev Dalager etableret.

Forkortelser.

Br.: Breve.

dat.: dateret.

D. G.: Diplomatarium Groenlandicum, MoG 55,3.
eksp.: Ekspedition(s).

fol.: folio.

GSAA: Det grønsl. Selsk.s Aarsskrift.

Indk.: indkomne.

Insp.: Inspektør.

Kbmnd.: Købmand.

KGH: Den kongelige grønlandske Handel (og Fiskefangst).

KGHdir.: Direktionen for KGH.

KGHC: Den kongelige grønlandske Handels Commission 1788–1816.

3. *RA*: KGHC, Indk. Br. 1789–1808, nr. 490, Ref. prot. A nr. 490, 8/2 1793: Betænkning fra KGHdir. i sagen under nævnte dato.

4. *RA*: KGHC, Kopibog B 1790–95, nr. 423, skr. fra KGHC til kbmnd. C. C. Dalager, (25/4) 18/5 1793.

5. *NIA*: Indk. Br. (grønl. korresp.) nr. 78, skr. fra kbmnd. C. C. Dalager til insp. B. J. Schultz, 21/8 1793.

6. *RA*: KGHC, Indk. Br. 1789–1808, nr. 525, skr. fra Matthias Dalager til KGHC, 19/8 1793.

7. D. G. nr. 291, IV post, prgf. 6 a.

8. *RA*: KGHC, Ref. prot. B 1793–1808, Kopibog B 1790–95, nr. 515, skr. fra KGHC til M. F. Dalager, 5/9 1793.

9. *RA*: KGHC, Indk. Br. 1789–1808, nr. 531, skr. fra M. F. Dalager til KGHC, 18/11 1793.

10. *RA*: KGHC, Indk. Br. 1789–1808, nr. 545, skr. fra M. F. Dalager til KGHC, 3/1 1794.

11. *RA*: KGHC, Indk. Br. 1789–1808, nr. 563, skr. fra KGHdir. til KGHC, 26/8 1794.

12. *RA*: KGH, Ref. Prot. K, fol. 31, nr. 240 (mangler i Bilag 1785–99), referat af skr. fra M. F. Dalager til KGHdir. 28/4 1794. Res. 6/5 s. å., eksp. dat. 26/8, jvnf. note 11.

13. *RA*: KGH, Ref. Prot. M., fol. 60, nr. 468 (mangle i Bilag 1785–99), referat af skr. fra M. F. Dalager til KGHdir., 5/7 1796; res. 12/7 s. å.

14. *NIA*: Indk. Br. (grønl. korresp.) 1795, nr. 167, skr. fra kbmnd. C. C. Dalager til insp. B. J. Schultz, 20/9 1796, s. 2.

Korresp.: Korrespondance.

MoG: Meddelelser om Grønland.

NIA: Det nordre Inspektorats Arkiv = Det nordgrønlandske landsarkiv (p. t. deponeret af *RA* i Landsarkivet for Sjælland m. v.).

nr.: nummer.

Prot.: Protokol.

RA: Rigsarkivet i København.

Ref.: Referat.

Res.: Resolution.

s. å.: samme år.

sst.: samme sted.

u. d.: uden dato.